

CIS DE STRANDJUTTER

wikipedia

Hij kent het strand als geen ander. Strandjutten is zijn passie en passie is er om gedeeld te worden met anderen. Klaar om je te laten inwijden in de mysteries van de meest gekke strandvondsten?

DE PURPERSLAK: TEUG VAN WEGGEWEEST

Je ziet niet alleen wat je ziet. Je ziet ook wat je weet. Soms is dat zelfs het ontbreken van iets, een gemis zeg maar. Kun je nog volgen? Ik heb het over de purperslak (Nucella lapillus). Telkens ik op onze strandhoofden rondstruinde miste ik ze, die purperslakken. Dertig jaar geleden, in 1981, zag ik het laatste exemplaar aan onze kust in Oostende, nadien waren ze spoorloos. Ja, in het aanspoelsel waren nog wel lege slakkenhuisjes te vinden, als stille getuigen van het verleden, maar hoe langer hoe minder. Zou de slak ooit terugkeren?

EERST DE FEITEN...

De purperslak is een kleine stevige slak, iets groter dan een alikruik. Vers zijn de huisjes bruin, wit of geelachtig. Sommige exemplaren hebben donkere banden. Aangespoeld zijn ze vaak blauwgrijs verkleurd. Al met al is dit een onopvallend slakje en eetbaar is hij ook al niet, dus wie maalt om zijn verdwijning? In weerwil van zijn naam waren het overigens niet onze purperslakken waaruit in de Romeinse tijd het zo gegeerde vorstelijke Tyreens purper werd gewonnen, daarvoor gebruikte men een veel grotere verwante soort uit de Middellandse Zee. Misschien nog een geluk dat de kleurklier van onze purperslak veel te klein is. Anders was de soort waarschijnlijk veel eerder en definitief uitgestorven.

Purperslakken waren dan ook ooit algemeen op onze strandhoofden. Halfweg de jaren zeventig namen de aantallen echter snel af, in een paar jaar tijd was de hele populatie uitgestorven.

HOE KON HET ZOVER KOMEN?

Het snelle verdwijnen – duidelijk geen tijdelijk, noch natuurlijk verschijnsel – trok de aandacht van enkele wetenschappers. Ze zochten de oorzaak en vonden die ook.

Het zit zo. Op onbehandelde scheepsrompen vestigen zich allerlei organismen. Die aangroei is hinderlijk want ze vertraagt de snelheid van het schip. Dus werden scheepsrompen decennia lang ingesmeerd met aangroeiwerende verf. En daar was een heel effectief product bij, dat als actieve stof tributyltin of TBT bevatte. Dat bleek de boosdoener te zijn. TBT werkt immers hormoonverstorend en zorgde ervoor dat vrouwelijke purperslakken in nauwelijks enkele maanden tijd van geslacht veranderen en een penis kregen. De gevolgen laten zich raden.

Zelden konden wetenschappers zo'n eenduidig en duidelijk bewijs leveren dat één bepaalde chemische stof tot zo iets in staat was. Het verdwijnen van de purperslak, daar lag niemand echt wakker van, maar de effecten traden ook op bij grotere slakken waaronder de wulk. Bovendien vertoonden heel wat andere zeedieren zoals commerciële vissoorten en oesters tal van nadelige effecten, allemaal veroorzaakt door TBT. Het bewijs was overweldigend. Het gevaar was niet denkbeeldig dat uiteindelijk ook de mens zou aangetast worden, met een verminderde fertiliteit tot gevolg... Ja dan is het tijd om in te grijpen. En TBT werd verboden. In Europa was dit al het geval in 2003, al duurde het toch nog tot 2008 voor er uiteindelijk een wereldwijd en totaal verbod kwam.

EEN MOGELIJKE TERUGKEER?

TBT mocht dan wel niet meer gebruikt worden, het was duidelijk dat de purperslakken niet meteen zouden terugkeren. Het reeds in zeer kleine hoeveelheden giftige TBT breekt immers moeilijk af en blijft nog lang aanwezig in het bodemslib van de havens en in het zeewater. Daarbovenop heeft de purperslak ook zelf een handicap. Ze heeft namelijk geen vrijlevende larfjes, maar legt slechts een beperkt aantal eitjes waaruit de jonge minislakjes ter plaatse uitsluipen. Om herkolonisatie van onze kust te verkrijgen moeten dus eitjes, bijvoorbeeld afkomstig van de Franse kust waar de soort nog net kon overleven, onze kust bereiken. Dat kan, vastgehecht op wieren of op een ander drijvend voorwerp. Na aanspoelen moeten de jonge slakjes zien te overleven en zich vervolgens nog voortplanten ook. Niet evident allemaal.

Zou ik ooit nog de terugkeer van de purperslak meemaken, was een vraag

die me al die jaren bezighield? Afwachten was de boodschap, mogelijk lang afwachten.

EIND GOED, AL GOED

Maar kijk, dertig jaar later is het zover. De purperslakken zijn terug! Verschillende leden van de Strandwerkgroep vonden levende exemplaren te Zeebrugge. En het goede nieuws: ze ontdekten ook eikapsels, een bewijs dat de soort zich reeds voortplant! Meteen een illustratie dat de genomen maatregelen effectief waren.

Goed nieuws voor iedereen? Dat nu ook weer niet, de purperslak is een roofslak. Ze boort gaatjes in de schelp van zeepokken en mossels en verteert vervolgens de inhoud. Zeepokken en mossels, die zullen dus van nu af aan weer wat minder op hun gemak zijn.

Francis Kerckhof

■ De purperslak verdween in 1981 aan onze kust. De actieve giftige component uit scheepsverven, tributyltin of TBT, deed hem de das om. Meer dan dertig jaar later is de slak terug opgedoken in Zeebrugge en plant hij zich opnieuw voort bij ons, getuige de aangetroffen eikapsels (MD)